

РАННІЙ РОЗВИТОК: ДОБРЕ ЧИ ПОГАНО?

«Вітаю, у вас все добре, скоро ви станете мамою!» — повідомляє лікар, і майбутня мама цілком поринає в турботу про свого малюка. Спочатку в мріях, а потім і в реальності.

Новонароджений малюк ще лежить у колисці, проте молодих батьків уже турбує не лише здоров'я, харчування, режим крихітки, а також і її розвиток. Чи не відстає вона від однолітків, що робити, аби дитина розвивалася за віком чи, ще ліпше, випереджала в розвитку інших дітей? Як краще: навчати малюка, займатися з ним самостійно, чи віддати до групи розвитку, дитячого садочка? А може, все-таки залишити вдома з нянею або відкласти навчання до певного часу, не позбавляти дитинства?

Сьогодні в будь-якому журналі, газеті, дитячому закладі можна зустріти оголошення: «Навчаємо читання з двох років», «Розвиваємо від 6-ти місяців», «Розкриваємо творчий потенціал» тощо. Відкриваються нові групи розвитку, підготовки до школи, дитячі садки, які пропонують оригінальні авторські методики. Там

батькам обіцяють, що займатися з дітьми будуть лише фахівці найвищого професійного рівня.

Чуйним, уважним і небайдужим до розвитку своєї дитини батькам сьогодні нелегко. Голова йде обертом від безлічі запропонованих освітніх систем і методик, від назв різних шкіл, програм, ігор для розвитку та дидактичних матеріалів.

Пропозицій багато, термінологія переважно незнайома, а дитина росте, час летить. Звідусіль тільки й торочать про ранній розвиток, мовляв «після трьох запізно!!!»...

Справді, начебто й варто поквапитися та віддати свого любого малюка в найкращу школу або центр розвитку. Але куди саме? Як обрати?

ЩО ТАКЕ «РАННІЙ РОЗВИТОК»

Термін «ранній розвиток» давно ввійшов у наше життя. Навряд знайдеться людина, яка хоча б мимохідь не чула про нього. Можливо, і ви вже зіткнулися з іменами М. Монтесорі, Г. Домана, сім'ї Нікітіних, М. Зайцева та інших. Методики раннього розвитку то підносять до небес, то сварять, то рекламують і «роблять на цьому гроші», то сперечаються через них та експериментують.

Як не загубитися у цьому інформаційному морі, за якою методикою (або методиками) займатися зі своєю дитиною, що робити, коли немає очікуваних результатів, та чи й потрібне це взагалі? Запитань, які найчастіше виникають у батьків, — безліч.

Передовсім з'ясуймо для себе поняття «ранній розвиток»: чому про нього зараз так багато говорять, пишуть і навіть створюють цілі інститути для розробки методики. Навряд можна це назвати даниною моді.

Коли йдеться про «ранній розвиток», маємо на увазі інтенсивний розвиток здібностей дитини від 0 до 3–4-х років. По тому, як учені з'ясували, що розвиток клітин головного мозку до трьох років завершується на 70%, а до шести-семи — на 90%, стало зрозуміло, скільки можливостей ми втрачаємо, не використовуючи потенціал малюка, наданий йому від народження.

Багато педагогів-новаторів вважають, що дітей починають вчити запізно — якраз у той період, коли мозок уже перестає рости (близько 7-ми років). Але невже й справді необхідно починати навчання малюків у такому ніжному віці?

Річ у тім, що після народження дитячий організм починає бурхливу діяльність: розвиваються зір, слух, нюх, смак, дотик — дитині ж необхідно пристосовуватися до нових умов. Отримання інформації — необхідність. Мозок постійно працює, вчиться порівнювати й доходити певних висновків. Він витримує значно більші навантаження, ніж у дорослих. Як йому це вдається? Методики раннього розвитку й створюються саме для того, щоб допомогти малюкові впоратися з цим непростим завданням.

Отже, ранній розвиток — це:

- ✓ необмежена фізична активність дитини, якій сприяють спеціальні вправи й відповідно обладнані місця в помешканні; це дає малюкові змогу раніше опанувати власне тіло, стати спритнішим, сильнішим, почуватися впевненіше; фізичний розвиток безпосередньо пов'язаний з інтелектуальним;
- ✓ спеціально створене життєве середовище, наповнене цікавими й незвичними об'єктами, які малюк може розглядати, вивчати;

- ✓ різноманітні іграшки, часто з найпростіших підручних матеріалів, які дають безліч різних відчуттів: тактильних, зорових, звукових;
- ✓ постійні прогулянки та екскурсії, бесіди, обговорення, читання книг, малювання, музика й багато іншого;
- ✓ активна позиція матері стосовно дитини в перші роки життя. Це творчий процес, який вимагає постійної «присутності» в дитячому житті;
- ✓ можливість отримувати радість від пізнання та спільної творчості, прагнення зробити життя малюка цікавим, наповненим і розмаїтим.

У ЧОМУ Ж НЕОБХІДНІСТЬ РАНЬОГО РОЗВИТКУ?

Напевно, вам теж доводилося чути вислів деяких гордих мам: «Я зі своїм ніяк не займалася, і нічого — росте не гірше за інших!» А якби займалася? Скільки нерозкритих можливостей залишилося в її малюка! Звісно, такі здібності, як мислення, творчість, почуття розвиваються і після трьох років, але на базі, сформованій до цього віку.

Педагоги-класики відрізняються від педагогів-новаторів за термінами початку навчання, і діти починають вчитися якраз у той період, коли ріст мозку вже закінчено (близько 7-ми років). У цьому випадку дитині по-справжньому складно витримувати навантаження, яке пропонують у школі. Вона із натугою вчиться читати, рахувати, опановує письмо. Надалі це створюватиме труднощі у вивченні решти шкільних предметів.

До того ж, сучасний світ висуває досить жорсткі вимоги до молодого покоління. Від вас залежить, чи

гармонійно ввійде у цей світ ваша маленька людина, чи легко адаптуватиметься до тих чи інших умов.

Уявіть себе на місці крихітної, ще не народженої дитини. Їй тепло, затишно в маминому животі. Вона бачить світло, чує звуки, відчуває. Уже в цей час вона не пасивна: вчені довели, що малюк безперервно сприймає і запам'ятовує інформацію. Після народження вмикаються всі його системи: починають розвиватися зір, слух, нюх, смак, дотик. І, найголовніше, активуються потужні механізми адаптації, дитина пристосовується до умов її теперішнього та майбутнього життя. Основа всього цього — порівняння та інформація. Як відрізнити жовте світло від червоного, якщо око постійно в темряві? Як навчитися розрізняти голоси батьків, якщо навколо панує тиша? Що таке вітер і як на нього реагувати терморегулювальним центром, якщо навколо постійні температура та вологість? Багато подібних процесів проходять на підсвідомому рівні, але інформація не менш важлива. У ранній період розвитку мозку (від народження до трьох років) малюк подібний до інформаційної губки: йому необхідно знати все про цей світ.

Як уже зазначалося, інформація для дитини — це не бажання і можливість, а необхідність. Рамки Монтесорі, кубики Зайцева, картки Домана, різноманітні ігри, іграшки та посібники — все це інформація про навколишній світ. Навіть особливий комплекс вправ — динамічна гімнастика — це інформація про гравітацію, простір і можливості тіла.

Отже, доходимо висновків.

Висновок 1. Займаючись із дитиною за програмою раннього розвитку, ми просто розширюємо її інформаційний простір, даємо їй можливість хоча б трохи задовольнити потребу знань про навколишній світ.

Кожна дитина — самостійна особистість. Вона сама має право вирішувати, ким їй бути, чим займатися. Вирішувати за неї — злочин проти її індивідуальності. Саме тут корінь проблем із психікою і адаптацією дитини в суспільстві. Батьки можуть лише допомогти їй, пропонуючи іграшки, ігри, посібники, інформацію.

Кожен із батьків скаже, що бачити дитину як творчу особистість, спостерігати за її успіхами в самостійно обраній нею сфері — межа мрій, мета всього виховного процесу. База для цього — вміння здобувати інформацію, здатність приймати рішення і творчий потенціал. Саме на це може і має бути спрямований засіб досягнення поставленої мети — ранній розвиток.

Висновок 2. Ранній розвиток — не мета, а засіб виховання особистості, здатної досягти успіху в багатьох сферах діяльності.

МІФИ, ЯКІ МОЖУТЬ СТАТИ НА ЗАВАДІ

Ставлення суспільства

Батьків, які витрачають багато часу і сил на навчання дитини, звинувачують у прагненні змусити свого малюка працювати «на славу». При цьому обвинувачі не зважають на те, чи прагне малюк опанувати знання й уміння, якими з ним діляться батьки.

Зазвичай не береться до уваги ось що: коли малюк стомився або інформація чи навичка надто складні для

дитячого розуміння, він просто цим не займатиметься. А якщо дорослий зуміє змусити дитину займатися всупереч її бажанню, результати виявляться незначними, а відраза малюка до занять стане помітною.

«Піде до школи (садочка) — там навчать»

Звісно, там навчать. Зрештою, до школи для цього й ходять. Але, як зазначалося вище, що пізніше починати, то складніше опановувати знання. Уявіть собі абсолютно не підготовлену дитину, яка в сім років почала процес навчання з повним навантаженням, і все в ньому розписано за планом. Цей процес вимагає від маленької людини вміння концентрувати увагу, розвиненої моторики, пам'яті й ще багато чого. А в багатьох сучасних школах до загальних навичок додається вміння читати й рахувати, логічно мислити, міркувати тощо.

Водночас сподіватися виключно на дитячі дошкільні установи було б неприпустимою помилкою. Хоч би яким гарним був садочок — це лише група, де на одну-двох виховательок припадає 15–20 дітей. Малюка багато чого навчать, але «закріплювати пройдений матеріал» все ж таки доведеться у родинному колі. До того ж, у садку не завжди враховуватимуться інтереси вашої дитини, її бажання чи небажання щось робити, її настроїв. Проте всі ці моменти дуже важливі для ефективних занять.

«Нічим не займалися — росте не гірше за інших»

Зазвичай так міркують або ліниві, або обмежені батьки, а саме поняття «не гірше за інших» дуже відносне. Звісно, є діти, з якими ніколи нічим не займалися вдома, не водили в музеї, театри, відмахувалися від дитячих запитань і розважали лише телевізором. І при всій такій «нерозвиненості» у цих дітей не зник активний інтерес

до пізнання, отримання інформації, бажання творити. На жаль, таких, у повному розумінні слова, «самородків» дуже мало. Тим паче шкода, що стільки нерозкритих можливостей залишилося в них!

«Я не фахівець — у мене не вийде»

Так, фахівців, які володіють методиками раннього розвитку, успішно застосовують їх на практиці з багатьма дітьми, небагато. Але від вас і не потрібно займатися з цілою групою чужих дітей. Ви — батьки, у вас є своя дитина, отже, ви просто зобов'язані хоча б трохи знатися на психології та педагогіці, ознайомитися з поняттям розвитку, володіти «ключиками» до вашого малюка.

Читайте, розмірковуюйте, старайтеся — інформації зараз більш ніж достатньо. Переглядайте спеціальні журнали, якщо є вихід в Інтернет — поспілкуйтеся на форумах і почитайте тематичні сторінки. Ви краще за інших знаєте свою дитину, вам простіше її зрозуміти й відчувати, для свого малюка ви — найліпший фахівець. Опановуйте інформацію, прислухайтеся до власної інтуїції — все у вас вийде!

«Мені на це бракує часу»

Так, у сучасному житті й мамі, й татусі найчастіше працюють, а вдома ще господарюють, сваряться і миряться, хвилюються, втомлюються... Перелік можна продовжувати. Звісно, спілкування з дитиною, особливо з малюком, якому потрібен розвиток, — завдання високого рівня складності, що вимагає витрат часу й сили. Проте все-таки слід зазначити: якщо у вас є дитина, має бути й час для неї. Хоча б 10–15 хвилин щодня, вечорами, але цей час — тільки для дитини. І зовсім не обов'язково для розвитку малюка влаштовувати спеціальні заняття. Задачки для кмітливості можна знайти

будь-якої миті — коли готуєте вечерю, купаете дитину, переодягаєте тощо. Те, що для вас буденна, нецікава робота, для малюка — чудова можливість пізнати світ. Головне — ваше бажання чимось займатися з дитиною плюс трохи фантазії та знань.

Мисте посуд — дайте своєму помічникові тазик і зо дві миски й ложки. Це допоможе йому в пізнанні законів фізики рідин. Порахуйте овочі, розгляньте, на скільки частин розрізана картоплина, оцініть, що більше, важче, довше, дозвольте малюкові губкою витерти калюжку на столі. Ці немудрящі вправи дуже корисні вашій дитині.

Деякі заняття справді вимагають спеціально виділеного часу, вашої присутності. Але ж їх не обов'язково проводити щодня, та ще й по кілька годин поспіль. Іноді досить і кількох хвилин.

Багато батьків, у яких питання часу стоїть по-справжньому гостро і не є прикриттям звичайного небажання чимось займатися з дитиною, часто нервують через відсутність можливості приділяти своїм малюкам достатньо уваги. Якщо ви з числа таких батьків, напевне, вас втішать цікаві дані останніх досліджень. Американські дослідники з Університету Техасу і їхні британські колеги з Брістольського університету стверджують, що дитині важлива не тривалість часу, проведеного з нею, а якість спілкування. Після низки досліджень виявилося, що жінки, які працювали, витрачали в робочі дні менше часу на дітей, але надолужували згаяне у вихідні, вечорами. Вони проводили час із дітьми інтенсивніше й корисніше.

«У малюка має бути дитинство»

Найпоширеніший аргумент противників раннього розвитку дітей. На жаль, користуються ним саме ті порадики, які не розуміють (або не знають), що стоїть